

суб'єктів і моделей поведінки виборців в українській електоральній практиці, тому його подальше дослідження видається вкрай актуальним. По-друге, стратегія ототожнення не обмежується форматом трансляції партійного рейтингу кандидатам – ми пропонуємо виокремити 6 основних типів «ефекту ототожнення», спільною рисою яких є перенесення образу одного політичного суб'єкту на іншого. По-третє, аналіз «ефекту ототожнення» в конкретних електоральних кейсах доцільно проводити з залученням кількісних методів – наприклад, розрахунків індексів кореляції між відсотками партій та кандидатів на окремих виборчих дільницях, або вимірюванні коефіцієнтів акумуляції кандидатами партійних голосів. По-четверте, застосування «стратегії ототожнення» залежить від типу виборчої системи, яка може створювати додаткові бар'єри або навпаки – законодавчо закріплювати ототожнення різнорівневих суб'єктів, як це сталося на місцевих виборах 2015 р. в Україні за допомоги норми «одночасного зв'язаного голосу».

Список використаних джерел

1. Малкин Е. Политические технологии / Е. Малкин, Е. Сучков. – М.: Русская панорама, 2006. – 680 с.
2. Полуэктов В. Основные виды технологий фантомов и проблемы противодействия фантомам / В. Полуэктов // Политический маркетинг. – 2014. – №6 (195). – С.45–52.
3. «Волонтерская партия»: история о том, как обыграть самих себя / Информационное сопротивление: Харьков [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://sprotyv.info/ru/news/harkov/volonterskaya-partiya-istoriya-o-tom-kak-obygrat-samih-sebya>
4. Оппозиционный «Центр»: оплот Мураева – Шенцева или как маскируются бывшие регионалы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://sprotyv.info/ru/news/harkov/oppozitsionnyy-centr-oplot-muraeva-shenceva-ili-kak-maskiruyutsya-byvshie-regionaly>
5. Официальный веб-сервер ЦВК [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.cvk.gov.ua/>

References

1. Malkin E. Politicheskiye tehnologiyi / E. Malkin, E. Suchkov. – M.: Russkaya panorama, 2006. – 680 s.
2. Poluektov V. Osnovniye vidy tehnologiy fantomov i problemy protivodeystvia fantomam / V. Poluektov // Politicheskiy marketing. – 2014. – №6 (195). – S.45–52.
3. «Volonterskaya partiya»: istoriya o tom, kak obygrat' samih sebya / Informatsionnoe soprotivleniye: Har'kov [Elektronniy resurs]. – Rejim dostupu: <http://sprotyv.info/ru/news/harkov/volonterskaya-partiya-istoriya-o-tom-kak-obygrat-samih-sebya>
4. Opozitsionniy «Tsentr»: oplot Muraeva – Shentseva ili kak maskiruyutsa byvshiy regionaly [Elektronniy resurs]. – Rejim dostupu: <http://sprotyv.info/ru/news/harkov/oppozitsionny-centr-oplot-muraeva-shenceva-ili-kak-maskiruyutsya-byvshie-regionaly>
5. Ofitsiyniy veb-server TsVK [Elektronniy resurs]. – Rejim dostupu: <http://www.cvk.gov.ua/>

Avksentiev A. O., postgraduate, Department of Political Science, V. N. Karazin Kharkiv National University (Ukraine, Kharkiv), toshinho@rambler.ru

«The effect of identification» in the Ukrainian electoral practice

The research includes the analysis of «identification effect» on electoral and statistical material of specific local Case Ukrainian parliamentary elections of 2012 and 2014. The typology of 6 base identification formats depending on the level of political subjects, among which is broadcast rating is proposed. Using statistical analysis methods we developed the model of «effect identification» quantitative measurement with the guidance for corresponding calculations on Kharkiv Regional case.

Keywords: effect of identification, electoral systems, political parties, political analysis, quantitative methods, phantom voting polls.

Авксентьев А. А., аспирант кафедры политологии, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (Украина, Харьков), toshinho@rambler.ru

«Эффект отождествления» в украинской электоральной практике

Исследование содержит анализ «эффекта отождествления» на электорально-статистическом материале отдельных локальных кейсов из

украинских парламентских выборов 2012 и 2014 годов. Предложена типология 6 базовых форматов отождествления в зависимости от уровня политических субъектов, между которыми происходит трансляция рейтинга. С помощью методов статистического анализа разработана модель исследования количественного измерения «эффекта отождествления» с представлением соответствующих расчетов для Харьковского регионального кейса.

Ключевые слова: эффект отождествления, электоральные системы, политические партии, количественные методы политического анализа, фантомное голосование, выборы.

* * *

УДК 327(477)

Бабка В. Л.,
асистент кафедры політології та права,
Ніжинський державний університет
ім. Миколи Гоголя (Україна, Ніжин),
bvoll@yandex.ua

ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ В ПЕРШІ РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Розглянуті процеси державного будівництва та роль історичної пам'яті в перші роки незалежності України.

Метою статті є вивчення основних напрямків здійснення політики пам'яті для реалізації завдань державотворення перших років незалежності. Це було здійснено на основі аналізу динаміки меморіальних акцій та наукової літератури, з використанням системного та порівняльного методів.

Інструментами політики пам'яті були національна пропаганда, зміна програми шкільної історичної освіти і творення нового меморіально-символічного простору.

Легітимізація ідеї незалежності в суспільній свідомості відбувалась шляхом формування символічного зв'язку з періодом козаччини та державністю Української народної республіки. При цьому зберігалась фактична правонаступність інститутів влади від УРСР.

Ключові слова: політика пам'яті, історична пам'ять, історична освіта, державотворення.

Політика пам'яті є важливою складовою гуманітарної стратегії держави. Особливого значення вона набуває в перехідних суспільствах та молодих державах, де відбувається пошук основ національної ідентичності. Тому актуальності набуває вивчення цієї теми на матеріалі перших років незалежності України. Більше того, на сьогодні процес завершення переходу від тоталітарного до демократичного суспільства диктує необхідність винесення уроків з минулого досвіду політики пам'яті. Під **політикою пам'яті** розуміємо діяльність органів державної влади, партій, громадських організацій з управління суспільною пам'яттю шляхом конструювання, закріплення, усунення або повернення цілісної моделі пам'яті чи її окремих складових з метою формування суспільної свідомості та ідентичності; сукупність механізмів, процедур та форм взаємодії суб'єктів політичного процесу, спрямованих на управління колективною пам'яттю. Така політика втілюється через систему шкільної історичної освіти, відкриття місць пам'яті, проведення комеморативних церемоній, пропагування національних символів та героїв національної історії тощо.

Вивченню процесів розвитку історичної пам'яті в Україні та особливостей політики пам'яті присвячені розвідки В. Артюха, К. Баханова, В. Верстюка, О. Воляннюк, В. В'ятровича, М. Гона, В. Гриневича, О. Зайцева, Л. Зашкільняка, А. Киридон, О. Майбороди, М. Рябчука, В. Середи, С. Трояна, Ф. Турченка та інших дослідників. Безпосередньо політику пам'яті в перші роки незалежності України досліджували І. Гирик, Я. Грицак, Ю. Зерній, Г. Касьянов, В. Кулик, В. Кравченко, А. Портнов, О. Толочко, Ю. Шаповал, Т. Шульга та ін. Попри

помітну кількість публікацій з цієї проблеми в значній мірі залишається невизначеною роль політики пам'яті в процесах національного державотворення цього періоду.

Тому метою статті є аналіз основних напрямків використання політики пам'яті для реалізації завдань державотворення перших років незалежності, визначити їх позитиви та недоліки цієї політики.

Формування нової держави поставило перед її керівництвом на чолі з президентом Л. Кравчуком ряд нагальних завдань. Зокрема: внутрішня та зовнішня легітимація незалежності; збереження територіальної цілісності держави; формування лояльності населення до влади та підтримка її політичного курсу; демократичний транзит в напрямі реформування суспільно-політичної системи на основі національних та загальнолюдських цінностей. Одним з основних ресурсів для реалізації цих завдань була історична пам'ять. Крім того, стратегічними цілями були реформування політичної, економічної, соціальної, гуманітарної сфери в напрямі від тоталітарних, командних, колективних, класових підходів до демократичних, ринкових, індивідуальних, гуманістичних цінностей. Політолог О. Бойко визначає їх як «перехід на якісно вищий рівень суспільного розвитку: у політичній сфері – від тоталітаризму до демократії; в економічній – від командної до ринкової економіки; у соціальній – від людини-гвинтика до активного творця власної долі; в гуманітарній – від класових до загальнолюдських цінностей; у міжнародній – від об'єкта до суб'єкта геополітики» [1, с. 26].

Для кожного нового режиму, що приходить до влади після революційних перетворень, одним з першорядних завдань є легітимація свого статусу. Це стосувалося і націонал-демократів та суверен-комуністів разом з президентом Л. Кравчуком. Пропагандистському дискурсу були поставлені не еволюційні завдання адаптації радянських здобутків до нових умов, а революційна стратегія кардинального розірвання з українським минулим в складі колишнього Союзу. Хоча реалізовувались вони не так однозначно й рішуче.

Слід наголосити на значній ролі національно налаштованої опозиції (радикальної та демократичної) в процесі активізації національної свідомості та ініціативах відновлення українських державницьких та культурних традицій. У таких умовах президент Л. Кравчук займав звичну для себе виважену позицію, лавіруючи між запитом національно орієнтованих сил та інтересами колишньої радянської номенклатури. Остання ж основну увагу звертала на перерозподіл влади і власності, не надто переймаючись ідеологічними питаннями.

Важливе символічне значення для публічної легітимації незалежності мала демонстрація спадкоємності традицій української державності. Саме це, на думку політолога В. Кулика, було причиною декларованої відмови від радянської спадщини на користь «давнішого спадку – «української ідеї» й УНРівських державотворчих здобутків – та утвердженню тягlosti визвольних змагань упродовж багатьох століть» [7, с. 28].

Так, показовими були заходи урочистого складання повноважень президента УНР в екзилі Миколи Плав'юка в серпні 1992 р. Церемонія включала передачу Л. Кравчуку символів державної влади (козацької гетьманської булави разом із регаліями Уряду УНР в екзилі) через які визнавалося правонаступництво незалежній Україні [14].

Прийняття президентом Л. Кравчуком правонаступності від уряду УНР мало важливий символічний характер для утвердження легітимності нової влади. За термінологією М. Вебера, його можна розглядати як поєднання двох складників: легальної влади (підтвердженням чого стало законне обрання президента на загальнодержавних виборах) і традиційної влади (формування зв'язку з державністю УНР, а також представлення М. Грушевського як її президента для легітимації державності та інституту президентства в Україні).

В той час як влада переважала традиції державності, опозиція національного спрямування взялася провести остаточний символічний розрив з Росією. Образом україно-російського єднання в офіційній радянській історичній пам'яті буда Переяславська рада 1654 р. Тому для деконструкції відповідної моделі прочитання національного минулого важливим було денонсування цих угод – хоча б символічне, якщо це неможливо здійснити юридично. Така акція була організована Народним Рухом та проведена влітку 1992 р. в Переяславі-Хмельницькому. Там відбулась інсценізація нової «козацької ради», сюжетом якої стало зречення старшини від зобов'язань служити російському цареві [6, с. 265]. Це ще одна винайдена традиція, причому цілком символічного, перформативного характеру.

Особливістю процесів державного будівництва перших років незалежності стали амбівалентні тенденції: з одного боку – публічне радикальне розірвання зв'язків з радянською спадщиною, з іншого – фактичне успадкування політичних інститутів від УРСР.

Так, 12 вересня 1991 р. Верховна Рада України ухвалила Закон «Про правонаступництво України». Він визначав, що найвищим органом влади України ставала Верховна Рада України в депутатському складі Верховної Ради УРСР. Державний кордон збігався з кордоном УРСР на 16 липня 1990 р., а громадяни СРСР, що постійно проживали на території республіки, ставали громадянами України. Також держава підтверджувала свої зобов'язання за міжнародними договорами, укладеними УРСР до проголошення незалежності. Конституція УРСР продовжувала діяти до ухвалення нової Конституції. У той же день була ухвалена Постанова «Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства Союзу РСР», за якою, до прийняття відповідних актів законодавства України, на території республіки застосовувались законодавчі акти СРСР, за умови, що вони не суперечили Конституції і законам України. 23 жовтня була оприлюднена заява ВРУ, в якій визнавалась правонаступність України щодо частки зовнішнього боргу та активів СРСР.

Лише в країнах Балтії після 1991 р. відновили дію конституційні закони, чинні на момент входження трьох республік до складу Радянського Союзу. Натомість в інших пострадянських країнах збереглася радянська правова система. Тому визнання радянського законодавства, повне успадкування кордонів і населення, претензії на частку економічних резервів та зовнішнього боргу важко поєднати із запереченням успадкування державності de-facto від УРСР. Таку ж думку підтримує історик А. Портнов [12, с. 15]. Хоча de-jure завдання національного будівництва вимагали й визначали декларацій та символічних акцій зворотного характеру.

Отож, виявилася парадоксальна амбівалентність фактичної радянської спадкоємності щодо новітньої державності та декларованої новизни, розриву з минулим УРСР. Маркерами наступності цих режимів можна вважати такі суспільні сфери: **Влада**. Відомі українські науковці М. Михальченко та В. Андрущенко наголошують, що після розпаду СРСР радянська політична система в Україні не була демонтована. Верховна Рада, вищий державний орган, не була розпущена. Рада Міністрів УРСР була перейменована в Кабінет міністрів і продовжувала функціонувати. Замість ЦК Компартії з'явилася адміністрація Президента України, яка прагнула зберегти функції державного контролю, замінивши старі обкоми та райкоми партії [9, с. 536]; **Закони**. Відбулося перейняття системи законодавства від УРСР, включаючи Конституцію, що діяла до 1996 р., зазнавши лише деякого оновлення; **Ознаки державності**. Територія та кордони України після 1991 р. залишилися такими ж, як і до 1991 р. Однак, значні території, населені переважно етнічними українцями, залишилися в межах Польщі та Росії.

Більш-менш кардинального оновлення зазнали: економічна система – легалізація приватної власності; фінансова система – запровадження нової державної валюти; соціальна структура населення – створення умов для еволюційного формування верств типових для капіталістичного суспільства, відсутність соціальної революції; культура – реабілітація багатьох українських історичних діячів, що були під забороною в СРСР; освітня політика – українізація, введення курсу історії України; ідеологія – проголошення деідеологізації; оновлення державної символіки.

Загалом усі 1990–ті рр. пройшли під гаслом відновлення культурних та мовних прав українського етносу як запоруки побудови громадянської нації [5, с. 151]. Одним з головних інструментів реалізації цього проекту була українізація освіти. А вже на поч. 1990–х років 47,5% учнів та 37% студентів країни отримували освіту українською мовою (з 72,7% етнічних українців згідно з переписом 1989 р.). Після проголошення Декларації про державний суверенітет було запроваджено шкільний курс історії УРСР, який наступного року був перейменований в історію України. Першим підручником із цього предмету стала відома праця канадського історика українського походження Ореста Субтельного [13]. Наскрізною ідеєю цієї праці було національне відродження України.

Відбувся швидкий перехід історичного гранд-наративу від марксистської методології до національного історіописання, на чому наголошують такі історики як І. Гирич, Ю. Шаповал, Г. Касьянов, О. Толочко та ін. [2; 4]. Причини швидкої зміни парадигм Г. Касьянов та О. Толочко пояснюють так: «Радянський варіант історіописання, в основі якого лежала радянська така версія марксизму, методологічно був цілком сумісний із базовими канонами національної історії» [4, с. 17]. Зокрема, формаційну телеологію замінила національна телеологія, класоцентризм – етноцентризм, визвольну боротьбу класів – визвольна боротьба націй, соціально-економічний детермінізм – культурницький детермінізм. Крім того, характерними рисами історіографії залишались есенціалізм та лінійність викладу.

Поряд з цим суттєво змінилась тематика історичного наративу. В основу нового викладу історії було покладено «схему Грушевського». Дослідник К. Баханов

послідовність викладу тематики перших програм з історії України визначає таким чином: слов'янські поселення – Київська Русь – Галицько-Волинське князівство – литовський період – козацький період – перебування у складі Російської та Австрійської імперій – національна революція – час радянського панування – незалежна Україна, що відповідало схемі історичного викладу, запропонованій М. Грушевським. У той же час радянський період подавався за старою схемою, але із заповненням білих плям про голодомори, репресії, ОУН і УПА, дисидентство тощо [8, с. 206–207].

Необхідність відійти від радянських практик минулого, крім реформування історичної освіти, включала низку символічних та комеморативних заходів й ініціатив: **А.** Упорядкування системи державних свят; **Б.** Зміна радянських топонімів та місць пам'яті, що мали ідеологічне наповнення; **В.** Формування пантеону національних героїв; **Г.** Впровадження національної символіки.

Далі варто відобразити як ці процеси відбувалися на практиці, зокрема якими рішеннями та діями підкріплювались.

А. Вперше перегляд радянських свят був здійснений у грудні 1990 р., коли Верховна Рада визнала державними три релігійні свята: Різдво, Великдень і Трійцю. У 1991 р. День незалежності був приурочений до прийняття Декларації про державний суверенітет – 16 липня. А наступного року це свято перенесено на 24 серпня, хоча також була ідея пов'язати його з референдумом 1 грудня.

Б. Наприкінці 1991 р. Л. Кравчук видав Указ «Про демонтаж пам'ятників та зміну топонімів присвячених комуністичному режиму». Ще до цього указу, 12 вересня в центрі Києва було демонтовано скульптурну композицію героям «жовтневої революції». Однак, в регіонах зміна топонімів та демонтаж пам'ятників залишилися питаннями розгляду місцевої влади, тобто залежали від національної свідомості депутатів міських рад. Найбільш активно цей процес проходив у західних областях. Наприклад, відразу після проголошення незалежності, 25 серпня міська рада Луцька ухвалила рішення про демонтаж пам'ятника Леніну та перейменування площі його імені у вулицю Т. Шевченка. У жовтні 1991 р. Житомирська та Луцька міські ради прийняли рішення про повернення історичних назв вулицям цих міст. Чи не найбільш радикальною була зміна міської топонімії у Львові, де водночас було змінено понад 400 радянських назв [2, с. 21]. Після проголошення незалежності активно почали формуватись нові місця пам'яті. Так, восени 1991 р. було відкрито кілька меморіалів та відбулись комеморативні церемонії присвячені козацькій історії, вшануванню жертв Голодомору та Голокосту тощо.

В. Формування національного героїчного пантеону здійснювалось шляхом повернення з небуття імен українських історичних постатей, що були під забороною в СРСР. Особливе місце тут займає особа Михайла Грушевського. Історик Я. Грицак відзначив, що Грушевський був чи не єдиним, хто безконфліктно ввійшов у загальнонаціональний пантеон української пам'яті. «Але й то Київ є крайньою східною точкою на карті України, де йому поставлено пам'ятника, далі за Дніпро домінують радянські пам'ятники Ленінові та його соратникам» [3, с. 68–69].

Відбулось також повернення в історичну пам'ять постаті гетьмана Івана Мазепи та подій, пов'язаних з його

ім'ям. Ключовим центром вшанування імені видатного діяча стала колишня гетьманська столиця Батурин на Чернігівщині. Ще 3 липня 1991 р. Батуринська селищна рада видала дозвіл на встановлення пам'ятного знаку на честь українського гетьмана. В урочищі Гончарівка була встановлена пам'ятна гранітна плита. У листопаді 1991 р. відбулися Дні скорботи, приурочені до 283-ї річниці зруйнування російськими військами гетьманської столиці. В кінці травня 1994 р. в Батурині відбулися урочисті заходи з нагоди 350-річчя від дня народження гетьмана, що супроводжувалися зняттям анафами з його імені. 1992 р. вийшов науково-публіцистичний фільм «Гетьман Іван Мазепа» режисера О. Скрипника. У ньому, як наголошує В. Верстюк, «вперше Мазепа був зображений не як зрадник, а як державний діяч, що постав перед дилемою складного політичного вибору» [8, с. 276]. Однак ідея помістити портрет І. Мазепа на перших грошових купюрах була відхилена президентом Кравчуком, через побоювання того, що це може стати «причиною розбрату в державі» [3, с. 267].

Г. Важливим завданням для молодої держави було впровадження національної символіки. Верховна Рада у вересні 1991 р. постановила використовувати синьо-жовтий прапор в якості державного на протокольних заходах. 4 вересня о 18-й годині синьо-жовтий прапор було піднято над будинком Парламенту. І лише на початку 1992 р. були затверджені державний гімн (указ Президії ВРУ від 15 січня 1992 р.), прапор (постанова ВРУ від 28 січня 1992 р.) та малий герб (постанова ВРУ від 19 лютого 1992 р.). Трохи раніше, 10 грудня 1991 р., відбулося затвердження грошової одиниці України – гривні, що мала символізувати зв'язок сучасної України з державною традицією Київської Русі. Історичні постаті, зображені на гривнях стали основою пантеону національних героїв, що підтверджують і результати всеукраїнського опитування «Найвидатніші українці», проведеного соціологічною групою «Рейтинг» в травні 2015 р. За цим дослідженням, серед перших одинадцяти найвидатніших українців всіх часів перебувають всі діячі, представлені на гривнях. Крім них, в «одинадцятку» входять лише двоє осіб, С. Бандера та В. Чорновіл, зображення яких немає на купюрах [10, с. 5].

Попри помітні зусилля влади, на фоні економічної кризи 90-х рр. різко зменшилась прихильність населення до ідеї української незалежності. В цьому контексті історики Г. Касьянов та В. Кравченко підкреслюють, що влада виявилась не готовою/спроможною до реалізації проекту формування української політичної нації. Адже бюрократичні еліти, що взялися очолити цей процес, вдало здійснювали власну легітимізацію та приватизацію радянської спадщини [5, с. 143; 6, с. 469]. Відповідно, політичні (самозбереження) та економічні (збагачення) інтереси свідомо чи несвідомо, усунули на другий план завдання національного державотворення.

Отже, з проголошенням незалежності України першочерговими завданнями державного будівництва в сфері формування моделі національної пам'яті стали утвердження ідеї незалежності в суспільній свідомості та українізація публічного простору як запоруки лояльності до молодої держави. Інструментами цього процесу були національна пропаганда, зміна програми шкільної історичної освіти і творення нового меморіально-символічного простору – встановлення пам'ятників героя національної історії, перейменування топонімів.

Легітимізація ідеї незалежності в суспільній свідомості відбувалась шляхом формування символічного зв'язку з періодом козаччини та державності Української народної республіки. При цьому зберігалась фактична правонаступність інститутів влади від УРСР.

Результат національної пропаганди становив важливий ресурс політичного впливу, який перетворився на інструмент юридичної легітимізації незалежності республіки на грудневому референдумі 1991 р. Загалом, здобутками перших років незалежності можна вважати: проголошення та ствердження ідеї самостійності в суспільній свідомості; повернення/винайдення державної символіки; початок формування пантеону національних героїв й ландшафту місць пам'яті. Натомість недоліками були: обмеженість, обережність, недостатня рішучість втілюваних ініціатив; переважання депресивності у викладі історичного нарративу; повторення радянських меморіальних прийомів; переважання етноцентризму й фольклорного етнографізму; історичні підходи періоду модерного формування націй; невизначеність, хаотичність завдань політики пам'яті, відсутність її чіткої програми. Вказані риси, накладені на політичну кризу та економічний спад на сер. 1990-х рр. викликали зменшення прихильності частини населення до ідеї української незалежності. В цьому контексті соціальні наслідки політики пам'яті та їх зв'язок з економічною ситуацією становлять особливий дослідницький інтерес, зокрема в умовах розвитку сучасної політики пам'яті та формують перспективи подальших досліджень даної проблеми.

Список використаних джерел

1. Бойко О. Д. Україна 1991–1995 рр.: тіні минулого чи контури майбутнього: нариси з новітньої історії / О. Д. Бойко. – К.: Магістр-S, 1996. – 207 с.
2. Гирич І. Чому необхідно переосмислювати минуле / І. Гирич, Ю. Шаповал. – Київ: KAS policy paper, 2010. – 45 с.
3. Грицак Я. Страсті за націоналізмом: стара історія на новий лад. Есеї / Ярослав Грицак. – К.: Критика, 2011. – 352 с.
4. Касьянов Г. Національні історії та сучасна історіографія: виклики та небезпеки при написанні нової історії України / Г. Касьянов, О. Толочко // Український історичний журнал. – 2012. – №6. – С.4–24.
5. Касьянов Г. Україна 1991–2007: очерки новейшей истории / Г. Касьянов. – Киев: Наш час, 2008. – 480 с.
6. Кравченко В. Україна, Імперія, Росія. Вибрані статті з модерної історії та історіографії / В. Кравченко. – Київ, 2011. – 544 с.
7. Кулик В. Український націоналізм у незалежній Україні / В. Кулик. – Київ: Видавничий дім «KM Academia», 1999. – 64 с.
8. Культура історичної пам'яті: європейський та український досвід / [Ю. Шаповал, Л. Нагорна, О. Бойко та ін.]; за загальною редакцією Ю. Шаповала. – Київ: ІПЕНД, 2013. – 600 с.
9. Михальченко Н. Україна разделенная в себе: от Леонидии к Виктории. – Т. II / Н. Михальченко, В. Андрущенко. – Киев: ИПиЭНИ, 2012. – 556 с.
10. Найвидатніші українці (Опитування. Травень 2015) // Соціологічна група «Рейтинг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ratinggroup.com.ua/upload/files/RG_TOP_ukry_052015.pdf
11. Небоженко В. С. Соціальна напруженість і конфлікти в українському суспільстві / В. С. Небоженко. – К.: Абрис, 1994. – 64 с.
12. Портнов А. В. Упражнения с историей по-украински / А. В. Портнов. – М.: ОГИ, Полит.ру, Мемориал, 2010. – 224 с.
13. Субтельний О. Україна. Історія / О. Субтельний. – К.: Либідь, 1993. – 720 с.
14. 1992: останній президент УНР передає Кравчуку клейноди // Історична правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ispravda.com.ua/videos/2012/01/22/69657>. – (Назва з екрану).

References

1. Boyko O. D. *Ukrayina 1991–1995 rr.: tini mynuloho chy kontury maybutnoho: narysy z novitn'oyi istoriyi* / O. D. Boyko. – K.: Mahistr–S, 1996. – 207 s.
2. Hyrych I. *Chomu neobkhdno pereosmyslyuvaty mynule* / I. Hyrych, Yu. Shapoval. – Kyiv: KAS policy paper, 2010. – 45 s.
3. Hrytsak Ya. *Strasti za natsionalizmom: stara istoriya na novyy lad*. Eseyi / Yaroslav Hrytsak. – K.: Krytyka, 2011. – 352 s.
4. Kasyanov H. *Natsionalni istoriyi ta suchasna istoriohafiya: vyklyky ta nebezpeky pry narysanni novoyi istoriyi Ukrainy* / H. Kasyanov, O. Tolochko // *Ukrayinskyy istorychnyy zhurnal*. – 2012. – №6. – S.4–24.
5. Kasyanov G. *Ukraina 1991–2007: ocherki novejshey istorii* / G. Kasyanov. – Kiev: Nash chas, 2008. – 480 s.
6. Kravchenko V. *Ukrayina, Imperiya, Rossiya. Vybrani statyi z modernoyi istoriyi ta istoriohafiyyi* / V. Kravchenko. – Kyiv, 2011. – 544 s.
7. Kulyk V. *Ukrayinskyy natsionalizm u nezalezhnii Ukraini* / V. Kulyk. – Kyiv: Vydavnychyy dim «KM Academia», 1999. – 64 s.
8. *Kultura istorychnoyi pam'yati: yevropeyskyy ta ukrayinskyy dosvid* / [Yu. Shapoval, L. Nahorna, O. Boyko ta in.]; za zahalnoyu redaktsiyeyu Yu. Shapovala. – Kyiv: IPIEND, 2013. – 600 s.
9. Mihalchenko N. *Ukraina razdelennaja v sebe: ot Leonidii k Viktorii*. – T. II / N. Mihalchenko, V. Andrushchenko. – Kiev: IPIJeNI, 2012. – 556 s.
10. *Nayvydatnishi ukrayintsi (Opytuvannya. Traven 2015) // Sotsiolohichna hrupa «Reytnb» [Elektronnyy resurs]*. – Rezhym dostupu: http://ratinggroup.com.ua/upload/files/RG_TOP_ukry_052015.pdf
11. *Nebozhenko V. S. Sotsialna napruzenist i konflikty v ukrayinskomu suspilstvi* / V. S. Nebozhenko. – K.: Abrys, 1994. – 64 s.
12. *Portnov A. V. Upravhneniya s istoriej po-ukrainski* / A. V. Portnov. – M.: OGI, Polit.ru, Memorial, 2010. – 224 s.
13. *Subtelnyy O. Ukrayina. Istoriya* / O. Subtelnyy. – K.: Lybid, 1993. – 720 s.
14. *1992: ostannyi prezident UNR peredaye Kravchuku kleynody* // *Istorychna pravda [Elektronnyy resurs]*. – Rezhym dostupu: <http://www.istpravda.com.ua/videos/2012/01/22/69657>. – (Nazva z ekranu).

Babka V. L., Assistant of the Department Political Sciences and Law, Nizhyn Gogol State University (Ukraine, Nizhyn), bvoll@yandex.ua

Politics of memory in the early years of Ukrainian independence

Processes of State building and role of historical memory in the first years of independence of Ukrainian were considered in the article.

Aim of the article is an investigation of the main areas of the politics of memory for implementation tasks of state building in the first years of independence of Ukrainian. It was done by analyzing the dynamics of the memorial actions and the scientific literature and with using systematic and comparative methods.

The tools of politics of memory were the national propaganda, changing school history education programs and the creation of a new memorial and symbolic space.

The legitimization of the idea of independence in the social consciousness was made by forming a symbolic connection with the period of the Cossacks and the Ukrainian People's Republic statehood. But de facto the succession of government institutions from the Soviet Union was kept.

Keywords: politics of memory, historical memory, history education, state building.

Бабка В. Л., ассистент кафедры политологии и права, Нежинский государственный университет им. Николая Гоголя (Украина, Нежин), bvoll@yandex.ua

Политика памяти в первые годы независимости Украины

Рассмотрены процессы государственного строительства и роль исторической памяти в первые годы независимости Украины.

Целью статьи является изучение основных направлений осуществления политики памяти для реализации задач государства первых лет независимости. Это было сделано на основе анализа динамики мемориальных акций и научной литературы, с использованием системного и сравнительного методов.

Инструментами политики памяти были национальная пропаганда, изменение программы школьного исторического образования и создания нового мемориально-символического пространства.

Легитимация идеи независимости в общественном сознании происходила путем формирования символической связи с периодом казачества и государственностью Украинской народной республики. При этом сохранялась фактическая преемственность институтов власти от УССР.

Ключевые слова: политика памяти, историческая память, историческое образование, государственное строительство.

* * *

УДК 321.01

Висоцький О. Ю., доктор політичних наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин, Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара (Україна, Дніпро), vysalek@gmail.com

Лук'яненко А. П., бакалавр за спеціальністю «Міжнародна інформація», випускниця, Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара (Україна, Дніпро), LAF13@i.ua

ОБРАЗ УКРАЇНИ В ДЗЕРКАЛІ АМЕРИКАНСЬКИХ МЕДІА: ОСОБЛИВОСТІ ПОЗИТИВНОГО ТА НЕГАТИВНОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ

Мета статті полягає в тому, щоб визначити специфіку позитивного та негативного позиціонування образу України в засобах масової інформації США у 2013–2015 рр.

Методологічною основою дослідження став контент-аналіз, сутність якого полягає у перекладі масової текстової інформації в кількісні показники з подальшою статистичною їх обробкою.

Серед результатів дослідження слід відзначити такі. Було з'ясовано, що позитивне віддзеркалення образу України в якійсь пресі США в основному було пов'язане із активізацією громадянського суспільства та здатністю політичного керівництва України йти на поступки та прислухатися до думки впливової міжнародної спільноти. Була обґрунтована думка, що змінення позитивного образу України в американській пресі визначалося тим, наскільки події в Україні відповідали американським цінностям. Була висунута теза, що позитивне сприйняття України американцями багато в чому залежить від того, як будуть розумітися вчинки українських політиків та реакції на них громадян України через призму американського ціннісно-нормативного сприйняття.

Ключові слова: образ, позиціонування, американські медіа, світова громадська думка, Україна, криза, російська агресія, майбутнє.

В світовому інформаційному просторі американські медіа відіграють важливу роль та є одним з провідних джерел новин та інформації для інших держав. Тому проблема позиціонування образу України в американських ЗМІ є вкрай значущою в контексті зміцнення авторитету української держави на міжнародній арені. Сьогодні в умовах інформаційного протистояння з російською пропагандою актуальним є те, як західні партнери України сприймають її правлячу верхівку, політику та перспективи взаємодії з нею. У концентрованому вигляді ставлення до Української держави «західного світу» багато у чому визначається позитивним та негативним позиціонуванням її образу в американських медіа.

Особливості позитивного та негативного позиціонування образу Української держави в американських медіа не знайшли належного й цілісного відображення в науковій літературі. Окремі аспекти проблеми осмислювалися такими науковцями як Н. Хазратова, Т. Пашукова (психологічні виміри образу держави), Г. Почепцов, В. Бебик, Є. Макаренко, Є. Тихомірова, О. Бойко, І. Слісаренко (комунікативні виміри), К. Боудінг, Г. Ніколсон, О. Холсті, Р. Джервіс, Дж. Ньюман, Е. Семпсон, Ф. Джекінз, Т. Конноллі, Л. Біч, К. Дойч, М. Олсон, Дж. Най-мол., А. Вендт, І. Нойманн (структурно-функціональні аспекти побудови образу держави, міждержавна іміджова політика). Окремі положення праць згаданих науковців стали теоретико-методологічною основою нашого дослідження. Разом з тим, можна констатувати в цілому недостатнє вивчення специфіки позиціонування образу України в американських медіа в останні роки.

Виходячи з вищезазначеного, *мета статті* – визначити специфіку позитивного та негативного позиціонування образу України в засобах масової інформації США у 2013–2015 рр.